

L'AGRICULTURA A L'HOSPITALET DE LLOBREGAT

I LA SEVA CONNOTACIÓ AMB EL BAIX LLOBREGAT

FRANCESC RIBAS: Pagés. Delegat comarcal al Baix Llobregat i membre del Consell Nacional de la Unió de Pagesos de Catalunya

INTRODUCCIÓ

Malgrat la seva migrada extensió, no hi ha cap dubte que la riquesa agrícola de l'Hospitalet és de gran importància. Molts pobles voldrien tenir la superfície d'aproximadament 400 mujades de terra de regadiu de primera qualitat com és la de l'Hospitalet. Aquesta qualitat li ve donada per la seva textura, composta de sorres i graves que permeten una filtració perfecta; i si a això li afegim el grau d'humitat i l'excel·lent climatologia, ens trobem amb una terra, tal com he dit abans, de primera qualitat i apta per al conreu d'hortalisses i d'arbres fruiters.

Però cal pensar, retrocedint una mica en el temps, que en el nostre terme municipal gaudíem de quasi 4.000 mujades de terra (comptant les del Samontà que eren terres de secà, aptes per a la vinya i els cereals) fins al mar, és a dir les terres de regadiu conegudes pel nom de la Marina, amb les seves corresponents masies (unes 200) i tota la infraestructura de reg, provinent del Canal de la Infanta.

Aquestes terres ja tenien la seva riquesa molt abans de la construcció del Canal de la Infanta, ja que a la Marina s'hi cultivava el blat que servia més tard de llavor per a altres zones del país. Aquest tipus de blat s'anomenava «blat Montjuïc» i era el més ben retribuït del país.

A conseqüència d'aquesta situació els pagesos de l'Hospitalet eren reacis a la construcció del Canal de la Infanta per part dels terratinents, ja que això comportava un canvi total de les estructures pageses que imperaven des de feia molt de temps a l'Hospitalet.

Però el Canal va arribar, i les estructures van canviar amb la im-

plantació dels llegums i les hortalisses. Tot això va suposar un augment de la riquesa.

A partir de l'any 1920 s'inicià una seriosa destrucció de l'espai agrícola del nostre poble: em refereixo, com podeu suposar, a la compra de terres per dur a terme el port-franc. En el futur, això va representar la desaparició d'unes 1.800 mujades de les millors terres de conreu i la més gran usurpació d'una part molt important del territori de l'Hospitalet, que al pas del temps s'ha convertit en el Polígon Industrial de la Zona Franca a favor del municipi de Barcelona.

Degut a l'explosió demogràfica de la dècada del 1960, l'Hospitalet comença a sofrir una destrucció sistemàtica en diversos nivells: grans aglomeracions urbanes mancades de tota previsió; creació de grans zones industrials totalment incontrolades; especulació del terreny, inexplicable a causa de la falta d'ordenació del territori. Això últim fou degut a la corrupció de l'anterior règim polític. Tot plegat comportà la desaparició de gran part del terreny de cultiu, fins arribar al moment actual, en què tan sols queden, aproximadament, unes 400 mujades de terra per al conreu.

L'AGRICULTURA URBANA

La necessitat de la seva preservació i protecció com a element ordenador del territori

1 Introducció

L'Agricultura en les zones periurbanes (com la de l'Àrea Metropolitana de Barcelona), està sotmesa a un lent però greu procés de deteriorament.

En primer lloc, existeix la inseguretats jurídica creada per la contínua qualificació de nous terrenys fins ara agrícoles com a sòl urbanitzable, o sigui sòl per a l'extensió de la ciutat, per a la creació de la nova ciutat.

Aquesta inseguretats jurídica ve reforçada per molts altres factors que inviten a l'agricultor a abandonar les seves activitats:

- a) La més important de totes és el progressiu i acusat augment dels preus del sòl que s'ofereixen davant les expectatives d'urbanització i d'edificació.
- b) En segon lloc el deteriorament, que podríem qualificar genèricament com a «ecològic», que sofreix l'entorn degut a la proximitat de la ciutat ja existent:

- l'abocament d'escombraries i residus.
 - la contaminació de l'aire que afecta els cultius.
 - la contaminació de l'aigua i les consegüents limitacions imposades per sanitat.
 - les extraccions d'àrids, plantes formigoneres, etc., implantades entre els cultius, els efectes dels quals van molt més enllà del propi territori afectat.
 - la contaminació dels aqüífers i el forçós tancament de pous.
 - la destrucció o inutilització progressiva de la infraestructura de regatge: canals i corredors, degut a les diverses obres públiques necessàries per a la ciutat o a les afectacions urbanístiques.
 - el trossejament del territori causat per les infraestructures i la inacessibilitat de moltes d'aquestes zones.
- c) En tercer lloc, el poc respecte d'una població essencialment ciutadana industrial (o de serveis) respecte a la producció agrícola i les seves lleis. Els robatoris de fruita i productes de l'horta i les destrosses d'arbres i plantes en són l'exponent més important.

2 Plantejament del problema

Avui dia, existeix un doble problema en l'Àrea Metropolitana de Barcelona:

Existeix una recessió econòmica que ha motivat una situació d'estancament poblacional i de noves implantacions industrials i comercials.

I existeix una clara consciència de congestió en aquesta Àrea metropolitana, reforçada a més, pel tipus de creixement que s'ha produït, desorbitat i especulatiu, sense tenir en compte els costos de construcció de la nova ciutat ni els equipaments socials i culturals necessaris, fet que obliga als nous Consistoris a fer una atenció preferent a la consolidació i habitabilitat de la pròpia ciutat existent.

La Llei del Sòl existent és un instrument eficaç i progressista per a regular el creixement de la ciutat, però és un instrument legal molt deficient per a consolidar i equipar les nostres ciutats tan deficitàries.

Per altra banda, en una zona tan rica en nuclis poblacionals històrics, de forta implantació i tradició, sembla una política coherent la consolidació de les zones urbanes ja existents agrupades al voltant d'aquests centres històrics, i per tant, evitar el continu nus urbà indiscriminat i despersonalitzador que ofega aquests nuclis.

Justament, l'actual conjuntura econòmica és propícia a una inflexió en el tipus de creixement urbà: de creixement «en taca d'oli», a creixement al voltant dels nuclis històrics; de creixement extensiu a creixement

qualitatiu. El nou creixement poblacional a Catalunya ha de produir-se (el Govern de la Generalitat i les forces econòmiques i socials han d'incidir-hi) tendint a reequilibrar tot el territori.

I, en aquesta perspectiva és on l'agricultura urbana (l'agricultura periurbana de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, i en especial la del Baix Llobregat) pren la seva màxima funció com a element ordenador del territori.

Si aquesta agricultura no és preservada i protegida, serà abandonada a la llarga pels pagesos, i les terres de conreu sofriran un progressiu deteriorament (abocament d'escombraries i residus, zones embassades, construccions il·legals i marginals, hortets clandestins, problemes sanitaris, etc.)

Arribats a aquesta situació que portarà a una queixa molt forta per part de la pròpia població ciutadana, i a una pressió per a vendre-s'ho per part dels pagesos, caben dues solucions:

- cedir a la urbanització com a mitjà d'ordenar el territori.
- comprar-lo a través de l'Administració a fi de transformar-lo en immensos parcs.

És evident que aquesta segona solució, molt més desitjable des del punt de vista de la col·lectivitat, comportaria unes despeses en compra (inversió) i manteniment (enjardinament i vigilància) que difícilment podrien ser abordats per l'administració local.

La tercera via consistiria en mantenir-hi l'agricultura com a forma d'ocupació i ordenament del territori, fet que no caldria que fos incompatible amb la coexistència de petits parcs i equipaments públics inserits en el teixit agrícola.

A més, aquesta opció permetria reconduir la pressió social existent avui dia en les zones urbanes, per les petites parcel·les agrícoles (els «hortets» il·legals), propiciada en part per l'origen agrícola de molts dels treballadors industrials, i pel greu atur existent avui dia.

Els «hortets» poden constituir una forma marginal d'ocupació del territori, i en certa manera d'ordenament, però contenen greus inconvenients: problemes sanitaris; deteriorament de boscos; marges de rius i rieres; focus de construccions il·legals, de delinqüència i d'activitats marginals, etc.

Tampoc cal deixar de costat la pròpia riquesa agrícola que poden produir aquestes zones agrícoles periurbanes (algunes d'elles, com les del Pla del Llobregat, són d'un alt valor agrícola i comporten un treball —capital— acumulat en infraestructura que valdria la pena no malmetre) que demanarien un estudi i valoració convenients.

A més, la comercialització d'aquests productes d'horta és assegurat per la proximitat de la ciutat i comporta formes molt directes.

3 Propostes

En una perspectiva de contenció del creixement en la zona metropolitana de Barcelona, de l'ordenament de l'espai intersticial, i com a benefici «ecològic» que la pròpia agricultura exigeix i repercuteix sobre la ciutat, cal una PRESERVACIÓ I PROTECCIÓ de les ZONES AGRÍCOLES PERIURBANES.

Les actuacions fonamentals encaminades a aquest fi serien:

1. *Protecció jurídica*

- Cal la declaració de ZONA AGRÍCOLA PROTEGIDA en el Pla General Metropolità i als Plans Generals dels municipis afectats. Caldria fer una valoració de les millors terres agrícoles existents en cada municipi, i desqualificar-les en cas que estiguin afectades pels Plans Generals. Aquest aspecte pren una notòria rellevança en el Pla del Llobregat.
2. Cal una protecció i potenciació de la infraestructura agrícola (canals, corredores, camins i accessos, etc.). Això vol dir dedicar recursos a aquest aspecte (p. e. al Canal de la Infanta).
 3. Cal ser molt curós en les noves infraestructures urbanes en sòl agrícola, i en tot cas restituir els canals, corredores, camins. Permeabilitzar les zones que quedin separades per l'actuació (ponts sota autopistes, línies fèrries, passos a través de contencions, canalitzacions d'aigua, gas, etc.).
 4. Protecció i millora «ecològica» de l'entorn: contra la contaminació atmosfèrica i de les aigües; contra les extraccions en zones agrícoles. Protecció d'aqüífers. Control sanitari.
 5. Protecció policial i vigilància de l'agricultura i de les produccions agrícoles: possibles tanques; compromís de les guàrdies urbanes, la policia nacional i la guàrdia civil.
 6. Potenciació de la comercialització dels productes agrícoles: cooperatives, llocs de venda.
 7. Possible reconducció de la pressió dels «hortets» vers una forma «ordenada» d'agricultura parcel·l·lària regulada per l'Administració en zones actualment improductives (zones públiques de reserva no ocupades; camps abandonats pels seus propietaris; futurs plans parcials, etc.)

Caldria:

- Una regularització legal de la situació: lloguer, contracte o concessió administrativa; impostos o taxes per serveis.
- Un servei d'aigua en condicions sanitàries (horta o, sense horta, secà).
- Una parcel·lació racional i tanques en condicions.
- Un reciclatge de les escombraries per tal d'aconseguir adobs orgànics per a la zona i matèries primeres per a la indústria.
- Una regularització dels usos.

Aquesta alternativa permetria d'actuar amb tota autoritat en aquells hortets il·legals, que cada dia constitueixen un major problema.

Aquestes normes serien un conjunt de propostes alternatives sobre les zones agrícoles periurbanes.

Cloenda

Els de la Unió de Pagesos creiem que per dur a terme les nostres alternatives, que són potser les úniques vàlides avui dia per poder continuar vivint a la nostra comarca, és necessari que totes aquestes mesures s'apliquin de forma coordinada a tots els municipis del Baix Llobregat, ja que no seria solució que un municipi fes un control rigorós de les aigües si el veí no prenia cap mesura, i el mateix passaria amb la destrucció de la terra, la vigilància rural, etc.

Amb això s'evitaria que tots els pobles de l'Àrea Metropolitana s'agrupin formant una gran megàpolis, dins la qual seria molt difícil de viure-hi dignament. S'aconseguiria un cinturó verd al voltant de Barcelona amb totes les seves beneficioses conseqüències (oxigenació, espais oberts, etc.), al mateix temps que l'abast d'uns productes hortícoles frescos de primera qualitat i sense els problemes de transport, així mateix que s'evitaria l'actual contaminació de les aigües subterrànies i el possible esgotament de l'aqüífer, avui ja molt minvat.

I finalment es donaria treball i seguretat a la pagesia, la qual cosa s'ha de valorar molt positivament perquè, ara per ara, els catalans importem una gran quantitat de productes agraris.

Abril de 1986